

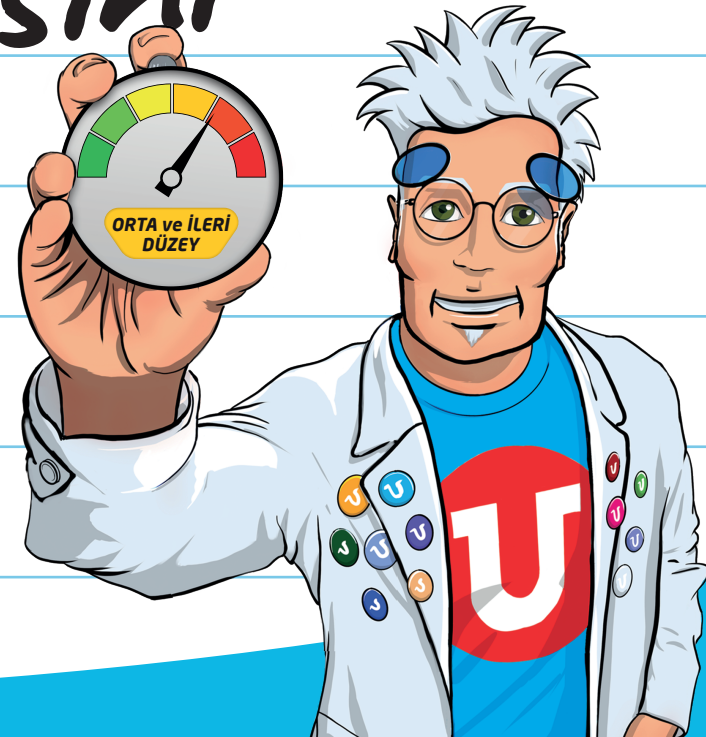

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

1960 Sonrası Dünya Siyasetinde
Ortaya Çıkan Gelişmeler, 1960
Sonrasında Türk Dış Politikasını
Etkileyen Gelişmeler

BEGÜM ÜNLÜ

TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA TÜRKİYE VE DÜNYA 1960 SONRASI DÜNYA SİYASETİNDE ORTAYA ÇIKAN GELİŞMELER

Nükleer Silah Yarışı ve Soğuk Savaşa Son Verme Çabaları

Küba Bunalımı

**Nükleer Silahları Sınırlandırma
Antlaşmaları (1963 - 1970)**

Helsinki Konferansı

Arap-İsrail Savaşları

Bağılantısızlar Bloğu

Türk-Yunan İlişkileri

İran-İrak Savaşı

**Türkiyedeki Siyasi,
Sosyal, Ekonomik Hayat**

Ermenilerin Faaliyetleri

Doğu ve Batı Bloku'nda Yaşanan Gelişmeler

BATI BLOKU (ABD)	DOĞU BLOKU (SSCB)
1947 Marshall Planı ve OEEC'ye karşılık	1948'de Kominform ve COMECON kurulmuştur.
1945'te Hiroşima ve Nagazaki'de kullanılan atom bombasına karşılık	1949'da Atom bombasını yapmıştır
Bağdat Paktı, NATO ve Seato'ya karşılık	Varşova Paktı (1955) ve Hindistan ile yakınlaşma olmuştur.
Batılıların işgal ettiği Almanya topraklarında Federal Almanya'nın kurulmasına (8 Mayıs 1949) karşılık	7 Ekim 1949'da SSCB işgal ettiği Alman topraklarını Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ne dönüştürmüştür.
ABD'nin işgali altındaki Kore topraklarında Güney Kore Devleti kurulmasına (1948) karşılık	SSCB, işgali altındaki Kore topraklarında Komünist Kuzey Kore Devleti (1948)'ni kurmuştur.

ABD ile SSCB Arasındaki Görüşmeler

- ABD Başkanı'nın daveti üzerine 1959'da SSCB lideri Kruşçev ABD'yi ziyaret etmiş ve Camp David'de görüşmüşlerdir. Eisenhower ile Kruşçev görüşmesinde "anlaşmazlıkların müzakereler yoluyla çözümü" kararlaştırılmıştır.
- Berlin Buhranının çözümü için 1960'da Paris'te ABD, SSCB, İngiltere, Fransa lideri bir araya gelmişler ancak sorunun çözümünde uzlaşamamışlardır.
- 1961'de ABD Başkanı Kennedy ile SSCB lideri Kruşçev Berlin konusu için Viyana'da bir araya gelmişlerdir. NATO'nun kararlı tutumları sonucu SSCB, Berlin konusundaki ısrarcı tutumundan uzaklaşmış ve ABD-SSBC arasındaki uzlaşma yolu açılmıştır.
- 1963'te Moskova'da "ABD-SSCB Zirvesi" yapılmıştır.

- 1945-75 arası Bolluk Yılları aynı zamanda Soğuk Savaş Dönemi içindeki iki büyüklerin (SSCB-ABD) her alanda birbiriyle rekabete giriştikleri yıllardır.
- Kruşçev ve Kennedy'nin çabaları ile Küba-Süveyş-Berlin Krizlerine rağmen "Atom Bombası" gibi yıkıcı etkileri yüksek nükleer silahların da etkisiyle iki büyükler arasında öncelikle silahlanma alanında "silahlanma yarışının sınırlandırılmasına yönelik" çabalar detant - yumuşama dönemini başlatmıştır.

Nükleer Silah Yarışı ve Soğuk Savaşa Son Verme Çabaları

- Soğuk Savaş Dönemi'nde nükleer silah yarışı, tarafların (ABDSSCB) bir savaş halinde karşı tarafın füze rampalarını ve topraklarını hasara uğratma çabaları zamanla uzay yarışı haline gelmiştir.
- 1945-1952 arası nükleer güç olan ABD'ye karşılık; 1949'da Atom bombası ve nükleer güç ile SSCB'de yarışa katılmıştır.
- Nükleer silahlanma tehdidi üzerine 16 Mayıs 1960'da ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ve Federal Almanya, Zirve Konferansı'nı yapmışlardır.
- "Dünya uluslarının sürekli barışı için" toplanması planlanan Konferans, 5 Mayıs 1960'da Sovyet lideri Kruşçev'in ABD'ye ait bir casus uçağını (U2) düşürdüklerini açıklaması ve uçağın Türkiye'den havalandığını söylemesi, ABD-SSCB gerginliğini yeniden derinleştirmiştir.
- Sovyetler, ABD'den özür dilemesini istemiş, ABD Başkanı Eisenhower red cevabı vermiştir.

Küba Bunalımı (1962)

- 1959'da Fidel Castro'nun Küba'da, ABD'ye 90 mil uzaklıkta komünist bir rejim kurmaya çalışması, ABD-SSCB gerginliğine U2 krizinden sonra yenisini eklemiştir.

- Washington, 1961 Nisan'ında Castro karşıtlarını "Domuzlar Körfezi Çıkartması" ile desteklemiş ancak başarılı olamamıştır.
- Sovyetlerin, Küba'ya Amerikan topraklarını tehdit eden füze yerleştirmesi ABD ile SSCB arasında savaş öncesi şartları doğurmuştur.
- ABD Başkanı Kennedy, Sovyet lider Kruşçev'den Küba'daki füzeleri sökmesini istemiş, buna karşılık Kruşçev ABD'den sınır komşusu olan Türkiye topraklarındaki füzelerini sökmesini istemiştir.
- 28 Ekim 1962'de Kruşçev, Küba'daki füzelerin sökülerek ülkesine taşınmasını kararlaştırırken; ABD de, Türkiye'deki 15 Jüpiter Füzelerini "eski, yetersiz ve modası geçmiş" gerekçeleriyle Mart 1963'te sökerek ülkesine taşıtmıştır.

! NOT

- Küba Krizi; ABD ile SSCB'nin birbirlerinin askeri, siyasi, politik alanda güçlerinin farkına varmaları, dünyayı bir nükleer savaş tehdidini önlediği gibi güç dengeleri arasında yumuşamaya (detant) da ortam hazırlamıştır.

Örnek:

Küba Bunalımı, aşağıda birlikte verilen hangi devletler arasında yaşanmıştır?

- A) Almanya – Fransa
- B) İngiltere – Fransa
- C) ABD – SSCB
- D) SSCB – İngiltere
- E) ABD – İsrail

Nükleer Silahları Sınırlandırma Antlaşmaları (1963 – 1970)

- 1968'de ABD, SSCB ve İngiltere'nin yer aldığı 97 ülke arasında "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması" yapılmıştır.

SALT – I (26 Mayıs 1972)

- ABD ile SSCB arasında stratejik silahları sınırlandırma Görüşmeleri 1 – 17 Kasım 1969'da Helsinki'de başlamış ve 26 Mayıs 1972'de Moskova'da imzalanmıştır.
- İki Süper Güç, bu antlaşmayla sahip olacakları silahlara nitelik ve nicelik bakımından sınırlandırmalar getirmişlerdir.

SALT-II (18 Haziran 1979)

- Salt-I Antlaşması'nın getirdiği olumlu hava ABD ile SSCB arasında Salt-II görüşmelerine ortam hazırlamış ve 21 Kasım 1972'de Cenevre'de görüşmeler başlamıştır.
- 21 Haziran 1973'te Washington'da ABD Başkanı ile SSCB lideri ve 24 Kasım 1974'te Vladivostoka'da iki ülke liderleri arasındaki görüşmelerde yapılacak antlaşma taslağında uzlaşma sağlanmıştır.
- "İki ülkeden her biri en fazla 2400 nükleer silah taşıyıcısına sahip olabileceklerdir." kararı ile ilk kez taraflar sahip olabilecekleri nükleer füze sayısına sınırlama getirmişlerdir.

! NOT

- SALT - II Antlaşması, 18 Haziran 1979'da taraflar arasında imzalanmasına rağmen SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi üzerine ABD Kongresi tarafından onaylanmadığı için uygulanamamıştır.

Helsinki Konferansı (1 Ağustos 1975)

- Doğu ile Batı Bloklarının birbirlerinin varlıklarına saygı göstereceklerini taahhüt ettikleri en önemli gelişmedir.

Helsinki Sonuç Belgesi veya Helsinki Antlaşması'nda,

- Avrupa ülkelerinin egemenlik yönünden birbirlerine eşitliği esas alma,
- Birbirlerinin sınırlarını ihlâl etmeme ve toprak bütünlüklerine saygılı olma,
- Anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla çözümüleme,
- Ülkelerin iç işlerine karışmama,
- İnsan haklarına ve temel haklara saygılı olma,
- Avrupa ülkeleri arasında iş birliği kurma ve askeri alanda güvenlik önlemleri alma konularında uzlaşmıştır.

! NOT

- 1975 Helsinki Konferansı ve buna baēlı olarak 1977 – Belgrad, 1979 – Madrid toplantıları ve AGİK İzleme Toplantısı gibi konferanslarla, bloklar ve devletler arasında sürekli diyalog saēlanmış, uluslararası ilişkilere ve yumuşama (detant) politikasına yeni boyutlar kazandırılmıştır.

Örnek:

Avrupa ülkeleri arasında güvenlik ve iş birliğini güçlendirmek amacıyla Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK)'nda görüş birliğine varılarak tamamlanmış ve 1 Ağustos 1975'te "Helsinki Sonuç Belgesi" 35 ülke tarafından imzalanmıştır.

Aşağıdaki devletlerden hangisinin Helsinki Sonuç Bildirgesi'ne imza atmasıyla milletlerarası münasebetlerde yumuşama doruk noktasına ulaşmıştır?

A) ABD

B) SSCB

C) İngiltere

D) İsrail

E) Fransa

Üçüncü Blok – Bağlantısızlar (Bloksuzlar)

- Batılı emperyalist güçlere karşı II. Dünya Savaşı sonrası özellikle Asya ve Afrika'daki sömürgelerde başlayan bağımsızlık hareketleri, Afrika ve Asya'daki ülkelerin bağımsız birer devlet haline gelmelerine fırsat vermiştir.
- Bağımsız kalan bu devletler Batı – Doğu Blokları dışında kalarak öncelikle ekonomik kalkınmayı amaçlamışlardır.
- Ekonomik kalkınma için paraya ihtiyaç duyan bu devletler, sömürgeciliğin anlamını bildikleri için Batı Bloku'na, komünizme taraf olmadıkları için Doğu Bloku'na mesafeli olmak ve iki Blok'a da uzak durarak Üçüncü Blokla yumuşama sürecine de katkı sağlayabileceklerini düşünmüşlerdir.
- Bu anlayışla, öncülüğünü Hindistan ve Mısır'ın yaptığı ülkeler Üçüncü Blok anlayışında ve tarafsızlık esasında örgütlenmeyi benimsemişlerdir.
- **Bandung Konferansı**
- 18 – 24 Nisan 1955'te Bandung Konferansı (Asya – Afrika Devletleri Konferansı)'na Türkiye dahil 24 ülke katılmıştır.

- Tam bir örgütlenme olmasa da Asya - Afrika ülkeleri BM'de önemli rol oynamaya başlamışlardır.
- II. Dünya Savaşı sonrası iki bloklu yapıya karşılık "Tarafsızlık", "Blocsuzluk" veya "Bağılantısızlar" gibi uluslararası politikaya yeni ve değişik politik bir bakış kazandırmışlardır.
- Bağılantısızlar Hareketi'nin ilk teşkilatlı toplantısı Yugoslavya lideri Tito ile Mısır lideri Nasır'ın öncülüğünde 1961'de 25 bağılantısız ülkenin katılımıyla Belgrad'ta yapılmıştır.

24 maddelik deklarasyon ile Bağılantısızlar, ABD ve SSCB'ye hitaben; barış çağrısında bulunmuşlar, her türlü koloncilik ve sömürgeciliğe karşı olduklarını ilan etmişler, sömürgelerdeki bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesini istemişlerdir.

İkinci toplantısını Kahire'de 1964'te yapan Bağılantısızlar, toplantı sonunda "Barış ve Milletlerarası İş Birliği Programı" yayımlamışlardır.

Arap – İsrail Savaşlarının Sebepleri ve Sonuçları

Orta Doğu'daki Arap – İsrail Savaşları İsrail'in;

- Tevrat'a dayalı iddialar ve Batı desteği ile Kudüs-Filistin'e nüfuz çalışmaları,
- Filistinlilere ve Arap dünyasına karşı işgalci tutumları,
- BM kararlarını tanımaz yaklaşımları sonucu çıkmıştır.
- 1956'da İngiltere ve Fransa'nın istek ve beklentisi sonucu Mısır'a İsrail'in saldırıda bulunması, bir yandan "Süveyş Krizi" adı altında İngiltere ve Fransa'nın Mısır'ı bombardıman altında tutmasına ve bir yandan da Mısır topraklarının İsrail tarafından işgali amaçlanmıştır.

- 5 Haziran 1967'de İsrail; Mısır, Suriye ve Ürdün'e savaş ilan etmiş, Arap-İsrail Savaşları sonucu İsrail Batı Şeria, Gazze, Golon Tepeleri ve Süveyş Kanalı'na kadar Sina Yarımadası'nı işgal etmiştir.
- 5 - 10 Haziran 1967'de yaşanan "Altı Gün Savaşı" altındaki çatışmalarda Kudüs'ün batısı ile doğusunda da denetim kurmuş, kentin belediye sınırlarını kuzey ve güneye doğru genişleterek Kudüs'ü kuzey ve güneyden kuşatacak yeni Yahudi yerleşimleri açmıştır.
- İsrail'in Kudüs için izlediği bu strateji Kudüslü Filistinliler ile Batı Şerialı Filistinliler arasında fiziki engel olmuştur. İsrail'in bu tutumu 1973-Arap-İsrail Savaşı'na neden olmuştur.

Örnek:

1948'den itibaren görülen Arap – İsrail Savaşlarında aşağıdakilerden hangisinin etkisi yoktur?

- A) Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti'nin kurulması
- B) Camal Abdülnasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi
- C) Balfour Deklarasyonu'nun yayımlanması
- D) İsrail'in sınırlarını genişletme politikası izlemesi
- E) Mısır'ın, Arap dünyasında yer bulma doğrultusunda İsrail'e karşı saldırgan tutumlar benimsemesi

Camp David Görüşmeleri ve Antlaşması

- ABD ve Orta Doğu'da sorunların derinleşmesini engellemek adına Mısır ile İsrail arasında 5 - 7 Eylül 1978'de Camp David görüşmeleri yapılmış, ABD - İsrail - Mısır arasında 17 Eylül 1978'de bir çerçeve anlaşması yapılmıştır.
- Camp David Antlaşması'nın arkasından da 26 Mart 1979'da Washington'da Mısır ile İsrail arasında ikili Barış Antlaşması imzalanmıştır.
- Bu antlaşmayla İsrail'i resmen tanıyan ilk Arap devleti Mısır'dır. Mısır'ın bu tutumuna karşın İsrail, 1967'de işgal ettiği Sina Yarımadası'nı, 26 Nisan 1982'de Mısır'a iade etmiştir. Bu ise Arap - İsrail ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur.

Örnek:

Arap – İsrail Savaşlarının sona ermesinde aşağıdaki gelişmelerden hangisi belirleyici olmuştur?

- A) Mısır ile İsrail arasında Camp David (Kemp Devid) Antlaşması'nın yapılması
- B) SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi
- C) ABD – İsrail – Filistin devletleri arasında Washington Barış'ının yapılması
- D) İran ile Irak arasında Şattu'l – Arap Savaşlarının çıkması
- E) İsrail tarafından Sabra ve Şatilla katliamlarının yapılması

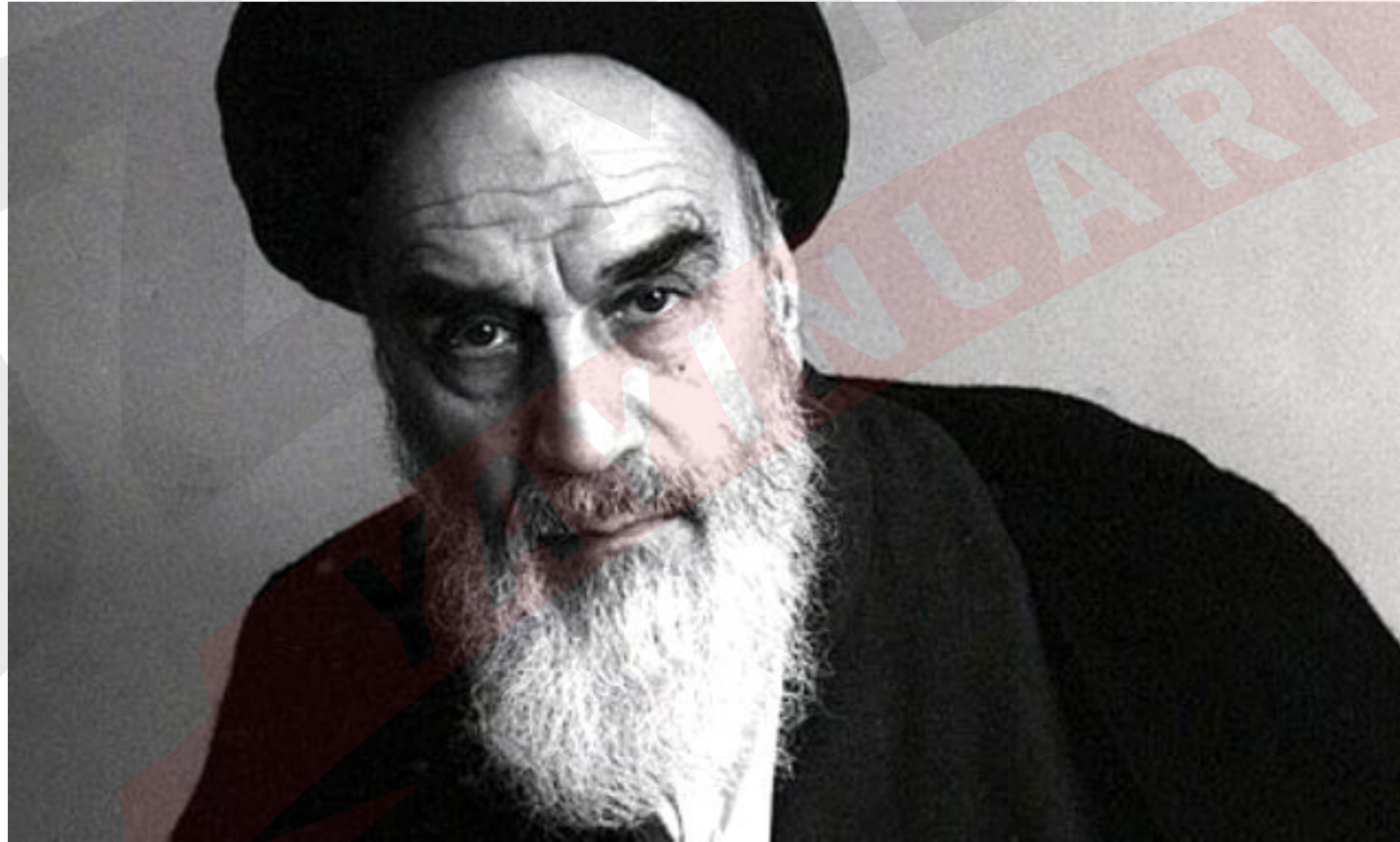
Irakta Rejim Değişikliği

- İngiltere'nin girişimiyle 1920'de "Manda Yönetimi" kurulan Irak'ta 1921'de Meşrutî Krallık kurulmuştur.
- 1932'de Milletler Cemiyeti'ne bağımsız bir devlet olarak katılmıştır.
- 1937'de Sadabad Paktı ve 1955 Bağdat Paktı'nda yer almıştır.
- 1958'de ülkede askeri müdahale sonucu monarşiden cumhuriyet idaresine geçilmiştir.
- 1963'te iktidara gelen Baas Partisi, 1968'de Irak'ta yönetimde söz sahibi olmuş ve SSCB ile yakın ilişkiler sürecine başlamıştır.

İranda Rejim Değişikliği

- 1924 – 1979 arası 54 yıllık İran'daki Pehlevi Hanedanlığı'nın iktidarına; 1978'de bölgesel nitelikli başlayan ve 1979'da ülke geneline yayılan ayaklanma İmam Humeyni önderliğinde İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla sonlanmıştır.
- İran, dış politikada bağılantısızlık ilkesini benimserken ABD öncülüğünde kurulan CENTO'dan ayrılmıştır.

! NOT

- II. Dünya Savaşı sonrası Batılı ülkeler ve ABD ile yakın ilişkiler kuran Irak, 1968'de Baas Partisi'nin iktidarı ile SSCB ile yakın ilişkiler kurmuş, 1972'de SSCB ile Irak arasında Dostluk Antlaşması imzalanmıştır.
- Batılı ülkelerle sıcak ilişkilerde olan İran ile Irak arasında gerginlik İngiltere'nin Basra Körfezi'nden çekilmesinden sonra derinleşmiş ve Cezayir'in arabuluculuğu ile 1975'te imzalanan Cezayir Antlaşması sonucu İran-İrak gerginliği azalmıştır.

Şattul – Arap Savaşları (1979 – 1988)

- İran ile Irak arasındaki Basra Körfezi ve Şattu'l -Arap Su Yolu üzerinde yaşanan egemenlik mücadelesi savaşa ortam hazırlamıştır.
- 1979'da İran'ın rejim değişikliği sebebiyle yaşadığı iç sorunlardan yararlanmak isteyen Irak, 1975'teki Cezayir Antlaşması'nı feshetmiş, 22 Eylül 1980'de İran topraklarına saldırı başlatmış ve Basra Körfezi'ne kadar ilerlemiştir.
- İran, Irak'ın işgal ettiği yerlerin bir kısmını geri almıştır.
- Petrol rezervi açısından önemli bir bölge olan Basra Körfezi'ndeki bu savaş, Batılı devletlerin petrol ihtiyaçlarını engelleyici gelişme olduğu için derhâl harekete geçmişler, ABD başta olmak üzere İngiltere, Fransa, Basra Körfezi'ne savaş gemileri göndermişlerdir.

- 8 yıl süren savaş taraflara insan kaybı, ekonomik ve siyasal güç kaybı, uluslararası prestij kaybı, bölge ve dünya barışında huzursuzluktan başka bir kazanç sağlamamıştır.
- BM'nin 17 Temmuz 1988'deki ateşkes önerisine önce Irak, bir gün sonra da İran rıza göstererek barış sürecine girilmiş ve 20 Ağustos 1988'de savaş sona ermiştir.

Kim Kimi Destekledi?

- İran-Irak Savaşı'nda Suriye ve Libya İran'ı; diğer Arap devletleri ise Irak'ı desteklemiştir.
- ABD, taraflar arasında mesafeli iken; SSCB, Afganistan işgalinin de etkisiyle İran'ı desteklemiştir.
- Avrupa ülkeleri, İran rejimi sonrası Irak yanlısı tutum izlemiştir.

Örnek:

İran ile Irak arasında Şattu'l - Arap Savaşlarının çıkmasında aşağıdakilerden hangisinin etkisinden söz edilemez?

- A) Irak'ın Basra Körfezi'nde nüfuz alanları kurarak Arap dünyasında liderlik yarışına girmesi
- B) 1979'da İran'da kurulan Humeyni rejiminin Irak'ın iç işlerine karışması
- C) Irak içindeki Şii unsurların kurduğu Dava Partisi'nin Saddam rejimi tarafından kapatılması
- D) Irak'ın Humeyni rejimine karşı olması
- E) Mısır ile İsrail'in Camp David (Kemp Devid) Antlaşması'nı imzalaması

Örnek:

Şattu'ı - Arap Savaşlarının (İran - Irak) sonuçları arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Yaklaşık bir milyon insanın hayatını kaybetmesi
- B) İran'ın 8 yıllık savaş sürecinde 380 milyar sterlin, Irak'ın 301 milyar sterlin zarara uğraması
- C) Savaş sonrasında İran'ın dış borcu 2 milyar sterlin iken Irak'ın 50 milyar sterlin dış borcunun olması
- D) Saddam Hüseyin'in iktidarını ve Irak'ın ulusal bütünlüğünü güçlendirmesi
- E) SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi

1960 Sonrası Türk Dış Politikasını Etkileyen Gelişmeler

Türk – Yunan İlişkileri ve Kıbrıs Sorunu

1954 sonrası ise Kıbrıs Sorunu başta olmak üzere Türkiye ile Yunanistan arasında;

- Ege Adaları, Kıta Sahranlığı, Karasuları konuları,
- Yunanistan'ın, Türkiye'ye karşı terör örgütleri ile işbirliği içinde olması (PKK ve Ermeni ASALA) sorunlarına ortam hazırlamıştır.
- 1953 Balkan Paketi sonucu Yunanistan, 1954 itibariyle Kıbrıs konusunu Türk – Yunan gerginliğine dönüştürmüş, Birleşmiş Milletlere taşımıştır.

Örnek:

1970'lerden itibaren Türkiye ile Yunanistan arasında aşağıdakilerden hangisi sorun olmamıştır?

- A) Rodos ve On İki Ada
- B) Kıta sahanlığı
- C) Kara suları
- D) Batı Trakya Türkleri
- E) Ege hava uçuş sahası (FIR)

Akritas Planı

- 21 Nisan 1966 tarihli Patris Gazetesi'nde yayınlanan bu plana göre Türk halkı ani bir saldırı ile yok edilecek ve Ada Yunanistan'a bağlanacaktı.
- Bu planın hazırlayıcıları arasında AKRİTAS kod adlı İçişleri Bakanı Yorgacis, Cumhurbaşkanı Makarios, Meclis Başkanı Klerides gibi isimler de bulunmaktaydı.
- Planın ana hatları şöyleydi: "Makarios'un verdiği demeçler millî davanın alacağı yönü göstermiştir. Amaca ulaşmak için iç ve dış tahrikler izlenecektir."

Kıbrıs Sorunu

- Yunanistan'ın 1954'te Kıbrıs sorununu BM'ye taşıması ile Kıbrıs uluslararası bir konu ve sorun haline gelmiştir.
- Yunanistan'ın self - determinasyon talebini BM reddetmiş ve Türkiye, Kıbrıs konusunu daha önemli görmeye başlamıştır.
- Kıbrıslı Rumların kurduğu EOKA (Kıbrıs Mücadelesi Rum Örgütü) Kıbrıs'ta İngilizlere ve Türklere yönelik tehdit hareketlerine başlamıştır.

Kıbrıs'ta;

- Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi (28 Aralık 1967)
- Kıbrıs Türk Federe Devleti (13 Şubat 1975)
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (15 Kasım 1983)

kurulmuştur.

! NOT

- Enosis, Megala İdea hedefi çerçevesinde Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını ifade etmektedir.
- EOKA (Kıbrıs Mücadele Rum Örgütü), Kıbrıs Rumlarının Enosis amacını gerçekleştirmeyi hızlandırmak için İngiliz sömürge idaresine karşı olarak kurulmuştur.
- EOKA 1950'li yılların başlarında Kıbrıs Adası'nın Yunanistan'a bağlanması hedefine ulaşmak amacı ile Yorgo Grivas liderliğinde "gerilla savaşı" yapmak amacı ile kurulmuş bir gizli örgüttür.

Örnek:

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Kıbrıslı Rumların Enosis doğrultusunda plebisit (Halk oylaması) adı altında Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama çabalarına; Kıbrıs'ta Ortodoks Kilisesi'ne başpiskopos seçilen Makarios , 20 Ekim 1950 günü yaptığı konuşmasında "Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi siyasetinden asla vazgeçmeyecekleri ..." ifadeleriyle destek vermiştir.

Buna göre Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan,

- I. BM'ye başvurarak ada halkına self determinasyon hakkı tanınması,
 - II. EOKA adıyla kurulan örgüt ile Kıbrıs'ta Türkleri yok ederek adanın Yunanistan'a bağlanması,
 - III. Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin engellenmesi
- politikalarından hangilerine yer vermiştir?**

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve II

E) I, II ve III

EOKA

- Kıbrıs'tan Türkleri ve İngilizleri atma,
- Kıbrıs'ta ENOSİS'i (Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama) gerçekleştirme amacıyla tedhiş hareketlerini yoğunlaştırmıştır.
- Bu gelişmeler üzerine 1959'da Zürih'te Türk ve Yunan Başbakanları görüşmelere başlamış ve Kıbrıs'ta, bağımsız bir devlet kurulması görüşünde uzlaşmışlardır.
- Zürih Konferansı kararları paralelinde 23 Şubat 1959'da imzalanan Londra Antlaşması ile Kıbrıs Devleti'nin kurulması kararı onaylanmıştır.
- Londra Antlaşması'na rağmen EOKA'nın tedhiş hareketleri sürmüştür, 1963'te Rum lider Makarios'un Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'ye "Anayasa değişikliği" talebini Türkiye reddetmiştir.
- Türkiye'nin bu tutumu sonucu 25.000 Türk köylerinden göçe zorlanmış, 24 Aralık 1963'te "Kanlı Noel" olarak bilinen ve 24 Türk'ün şehit edildiği gelişme üzerine Türk savaş uçakları Lefkoşe üzerinde uçmaya başlamıştır.

- BM'nin Kıbrıs'a "Barış Gücü" kararına rağmen Rum örgütlerinin tedhiş hareketleri sürmüş, Türkiye'nin Kıbrıs'a yönelik askeri müdahale seçeneğine ABD Başkanı Johnson, yazdığı mektupla engel olmuştur.
- 16 Ağustos 1960'ta bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı'na Rum lider Makarios, yardımcılığına da Türk lider Fazıl Küçük getirilmiştir.
- Kıbrıs'ta EOKA terör eylemlerine karşı 1955'te kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), 1967'e kadar barışçıl tutum izlese de Türklere yönelik olayların artarak devam etmesi sonucu Kıbrıs Türkleri, 28 Aralık 1967'de, "Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni" kurarak, "Kıbrıs Anayasası" hükümleri saklı kalmak kaydıyla bu yönetimin başına Dr. Fazıl Küçük ve başkan yardımcılığına Rauf Denktaş seçimle gelmiştir.
- Kıbrıs Cumhuriyeti Rum yönetiminin Türklere yönelik ekonomik ve sosyal baskılarını da yetersiz gören EOKA, Enosis'i hemen gerçekleştirmek için 15 Temmuz 1974'te Makarios'a karşı bir darbe gerçekleştirmiş; EOKA üyeleri Nikos Sampson'u Cumhurbaşkanlığı'na getirerek "Kıbrıs Elen Cumhuriyeti'nin" kurulduğunu ilan etmişlerdir.

Rauf Denktaş

Fazıl Küçük

TARİHİ PAROLA: AYŞE TATİLE ÇIKTI.

- Başbakan Bülent Ecevit'in ve Başbakan Yardımcısı olan Necmettin Erbakan'ın kurduğu CHP - MSP koalisyon hükümeti 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a askeri çıkarma yapmış ve Bülent Ecevit, "Kıbrıs'a savaşmak için değil, Ada'ya barış götürmek için geliyoruz. Türkler için değil Rumlar için de barışı amaçlıyoruz..." demiştir.
- Lefkoşa'ya kadar ilerleyen Türk kuvvetleri, BM'nin ateşkes çağrısına uyarak ilerlememiştir.
- 25 Temmuz 1974'te Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, Kıbrıs Sorunu'nun görüşülmesi için Cenevre'de görüşmelerde sonuç çıkmamış ve Türkiye, 14 Ağustos 1974'te "İkinci Barış Harekâtı'nı" başlatmıştır.
- Ada'nın üçte birine sahip olan Türkiye, BM'nin ateşkes çağrısına uymuş ve 16 Ağustos 1974'te harekâtı durdurmuştur.

! NOT

- ABD; Türkiye'nin Kıbrıs Barış Harekâtı'na karşılık Türkiye'ye yaptığı yardımları kesmiş, silah ambargosu uygulamıştır. Buna karşılık Türkiye, 1969 "Savunma ve İş Birliği Antlaşması'nı" yürürlükten kaldırmış, ABD'nin Türkiye'deki üslerine 1975'ten itibaren el koymuştur.

Örnek:

Türkiye'nin 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekati'nı düzenlemesinde,

- I. Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasına yönelik yapılan askeri darbe ile Kıbrıs Elen Devleti'nin kurulması,
- II. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlayan Garanti ve İttifak Antlaşmalarının yok sayılmasına garantör devletlerin sessiz kalması,
- III. Lefkoşa'nın Kumsal kentinde Türklere yönelik katliam hareketlerinin yoğunlaşması

gelişmelerinden hangilerinin neden olduğu savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

Türkiye ile Yunanistan Arasındaki Diğer Sorunlar

Ege Adaları

- 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nda Gökçeada ve Bozcaada dışındaki Ege kıyısındaki Türkiye'ye yakın adalar dahi "silahsızlandırılması" şartıyla Yunanistan'a bırakılmıştır.
- 1947'de Paris Antlaşması'yla Meis ve On İki Adayı da ele geçiren Yunanistan, Ege Adalarını silahlandırmış ve NATO tatbikatlarını adalarda yaptırmak için uğraşan Yunanistan adaları silahlandırma girişimine meşruiyet kazandırmak istemiştir.

Kara Suları

- Lozan Antlaşması'nda tarafların 3 mil olarak kabul ettikleri karasuları ile ilgili durum 1936'da Yunanistan'ın, 1964'te Türkiye'nin 6 mile çıkarması ile ilişkiler gerginleşmiştir.
- Yunanistan'ın, karasularını 12 mile çıkarma girişimi ve çabası Türkiye tarafından "savaş sebebi" olarak ilan edilmiştir.
- Karasuları 6 mil ise; Ege Denizi'nin % 49'u uluslararası sular, % 43,6'sı Yunan karasuları, % 7,4'ü Türk karasuları biçimindedir.
- Karasuları 12 mil'e çıkarsa; Ege Denizi'nin uluslararası suları % 27,3, Yunan karasuları % 64, Türk karasuları ise % 8,5 biçiminde değişecektir.

Ege Hava Sahası (FIR Hattı) Sorunu

- 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na kadar sorun olmayan Ege Hava Sahası Sorunu, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türkiye'nin güvenliğini tehdit eder bir durum olarak görülmüştür.
- Türkiye 6 Ağustos 1974'te yayınladığı, NOTAM (Notice to Airmen Havacılara İhtar Bildirimi)'a "Yeni bir FIR Hattı" oluşturmuştur.
- Bu hatta göre; Türkiye yönünde uçuş yapan her uçak Türk kıyılarına 50 mil kala durumunu ve uçuş planını Türk taraflara bildirecektir.
- Yunanistan ise tüm Ege Denizi için "tehlikeli bölge" ilanında bulmuş ve FIR hizmetlerini durdurarak Ege semalarını uluslararası hava trafiğine dolayısıyla da Türk sivil ve askeri uçaklarına kapatmıştır.
- 1977'de ancak " tarafların Ege Denizi ile ilgili kararları yürürlükten kaldırmaları" ile Ege Hava Sahası trafiğe açılabilmiştir.

Batı Trakya Türk Azınlık Sorunu

- Türkiye ile Yunanistan arasında Balkan Savaşlarından günümüze kadar gelen konulardan biri de Batı Trakya Türkleri'nin durumu sorunudur.
- Lozan Barış Antlaşması ile Yunanistan sınırları içerisinde kalan Batı Trakya Türkleri'nin "Azınlık statüsü" ile hakları güvence altına alınmasına rağmen Yunanistan, Türk azınlığın haklarını gözetmemiştir.

Ermenilerin Faaliyetleri ve ASALA Terör Örgütü

- Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu isimli terör örgütüdür. Bu terör örgütünün adının kısaltılmış şekli "ASALA"dır.
- Soğuk Savaş yıllarından itibaren Türkiye ile stratejik ortak olan ABD ise hem Türkiye'nin müttefikliğini hem de Ermeni lobisinin desteğini kaybetmekten kaçınmaktadır. Bu yüzden her yıl 24 Nisan yıl dönümlerinde "soykırım" kelimesi yerine "katliam, trajedi" gibi kelimeler kullanarak Türk ve Ermeni taraflarını dengeleme yoluna gitmiştir. Bu durum her 24 Nisan'da Türkiye-ABD ilişkilerinin gerginleşmesine yol açmaktadır.

Türkiye'nin 31 diplomat ve yakını Ermeni terör örgütleri tarafından şehit edildi

ASALA ve JCAG gibi Ermeni terör örgütlerinin saldırılarında, bugüne kadar 58'i Türk vatandaşı olmak üzere (31'i diplomat ve aile mensubu) 77 kişi hayatını kaybetti, çok sayıda kişi yaralandı.

ASALA
Türkiye'ye karşı terör yoluyla savaşma amacını taşıyan ilk Ermeni terör örgütü ASALA, 1975'te kuruldu.

JCAG
Diğer bir Ermeni terör örgütü JCAG, 1975'te Beyrut'ta Tasnaklar tarafından kuruldu.

ERMENİ TERÖR ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN ŞEHİT EDİLEN DİPLOMATLARIMIZ VE YAKINLARI

27 Ocak 1973	 Mehmet BAYDAR Los Angeles Baskonsolosu	22 Ekim 1975	 Danış TUNALIGİL Viyanâ Büyükelçisi	24 Ekim 1975	 İsmail EREZ Paris Büyükelçisi		
2 Haziran 1978	 Beşir BALCIOĞLU Emekli Büyükelçi	9 Haziran 1977	 Taha CARİM Vatikan Büyükelçisi	16 Subat 1976	 Oktar CİRİT Beyrut Büyükelçiliği Baskatibi	 Talip YENER Paris Büyükelçiliği Makam Soförü	
	 Necdi KUNERALP Madrid Büyükelçisi Zeki Kunalalp'ın eşi	12 Ekim 1979	 Ahmet BENLER Lahay Büyükelçisi Lehey Benler'in oğlu	22 Aralık 1979	 Yılmaz ÇOLPAN Paris Büyükelçiliği Turizm Müşaviri	31 Temmuz 1980	 Galip ÖZMEN Atina Büyükelçiliği İdari Atasesi
	 Engin SEVER Sidney Başkonsolosluğu Güvenlik Atasesi	17 Aralık 1980	 Şarik ARIYAK Sidney Baskonsolosu		 Neslihan ÖZMEN Atina Büyükelçiliği İdari Atasesi Galip Özmen'in kızı		
04 Mart 1981	 Reşat MORALI Paris Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri		 Tecelli ARI Paris Büyükelçiliği'ne bağlı Din Görevlisi	9 Haziran 1981	 Mehmet Savaş YERGÜZ Cenevre Baskonsolosluğu Sözleşmeli Sekreteri		
7 Haziran 1982	 Erkut AKBAY Lizbon Büyükelçiliği İdari Atasesi	4 Mayıs 1982	 Orhan GÜNDÜZ Boston Fahri Baskonsolosu	28 Ocak 1982	 Kemal ARIKAN Los Angeles Baskonsolosu	24 Eylül 1981	 Cemal ÖZEN Paris Baskonsolosluğu Güvenlik Atasesi
	 Nadide AKBAY Erkut Akbay'ın eşi Lizbon Büyükelçiliği Sözleşmeli Sekreteri	27 Ağustos 1982	 Albay Atilla ALTİKAT Ottava Büyükelçiliği Askeri Atasesi	9 Eylül 1982	 Bora SÜELKAN Burgaz Baskonsolosluğu İdari Atasesi		
27 Temmuz 1983	 Cahide MIHÇIOĞLU Lizbon Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Müsteşar Yurtsev Mihçioğlu'nun eşi	14 Temmuz 1983	 Dursun AKSOY Brüksel Büyükelçiliği İdari Atasesi	9 Mart 1983	 Galip BALKAR Belgrad Büyükelçisi		
28 Nisan 1984	 Işık YÖNDER Tahran Büyükelçiliğinde Sözleşmeli Sekreter Sadıye Yönder'in eşi	20 Haziran 1984	 Erdogan ÖZEN Viyanâ Büyükelçiliği Çalışma Müşaviri Vekili	19 Kasım 1984	 Evner ERGUN BM Viyanâ Ofisi'nde Uluslararası Memur Direktör Yardımcısı		

Örnek:

Aşağıdakilerden hangisi Kıbrıs Sorunu ile ilişkilendirilemez?

- A) Akritas Planı
- B) Asala
- C) EOKA
- D) Türk Mukavemet Teşkilatı
- E) Kanlı Noel

Türkiye de Yaşanan Siyasal Gelişmeler

- 14 Mayıs 1950'de CHP'den iktidarı devralan DP iktidarı 27 Mayıs 1960 Askeri darbesi ile sona ermiş ve Yassıada Davalarında Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan 1961'de idam edilmiştir.

- Millî Birlik Komitesi tarafından gerçekleştirilen darbe sonrası anayasayı oluşturmak için Kurucu Meclis Kanunu çıkarılmıştır.

- Siyasi partiler, barolar, basın, ticaret odaları temsilcileri, sendikalar ve gençlik kuruluşlarından seçilerek oluşturan Kurucu Meclis'in hazırladığı anayasa % 60,5 EVET oyu ile halkoylaması sonucu 1961 Anayasası olarak yürürlüğe girmiştir.
- 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlere CHP, Adalet Partisi (AP), Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CMKP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP) katılmıştır.
- Seçimlerden sonra Meclis, Cemal Gürsel'i Cumhurbaşkanlığı'na seçmiş ve 1965 sonuna kadar koalisyon hükümetleri ile istikrarsız bir siyasi süreç yaşanmıştır.
- 10 Ekim 1965 seçimlerini AP kazanmış ve Süleyman Demirel'in başkanlığında AP iktidarı, 12 Mart 1971 Muhtırası'na kadar sürmüştür.

- Askeri muhtıra sonucu istifa eden Süleyman Demirel'in yerine meclis dışından ve farklı partilerin milletvekillerinden oluşan geniş tabanlı ve hiçbir siyasi partiyle ilişkili olmayan hükümete başbakan olarak partisinden istifa ederek bağımsız milletvekili olan Nihat Erim getirilmiştir.
- Nisan 1973'teki seçimlerde CHP ile MSP koalisyonu kurulmuştur. Ömrü uzun olmayan bu hükümet sonrası 1980'e kadar koalisyon hükümetleri ülkede her alanda sorunları derinleştirmiştir.
- Fahri Korutürk'ün Cumhurbaşkanlığı süresi dolmuş ve mecliste yeni cumhurbaşkanlığı için 115 tur seçim yapılmış, sonuç alınamamıştır.
- 1977 1 Mayıs (Kanlı 1 Mayıs)'ında yaşananlar ve arkasından tırmanan terör olayları 12 Eylül 1980'de Kenan Evren liderliğinde askeri darbeyi hazırlamıştır.
- 24 Kasım 1983'e kadar "12 Eylül Dönemi" olarak bilinen bu üç yıllık süreç Türkiye için hâlâ kanayan yara olarak hafızalardan silinememiştir.

- 12 Eylül 1980 darbesi sonrası 1961 Anayasası yürürlükten kaldırılmış, parlamento ve siyasi partiler ile dernek, sendika vb. pek çok sivil toplum kuruluşu kapatılmış, demokratik süreç kesintiye uğramıştır.
- Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren Başkanlığında kuvvet komutanlarından oluşan Millî Güvenlik Konseyi oluşturulmuş ve Kenan Evren devlet başkanlığına getirilmiştir. Yine asker kökenli olan Bülent Ulusu başkanlığında Bakanlar Kurulu oluşturulmuştur.
- Prof. Orhan Aldıkaçtı başkanlığındaki heyet tarafından hazırlanan 1982 Anayasası, 7 Kasım 1982'de halkoyunun büyük oranda EVET kararı ile yürürlüğe girmiştir.
- 6 Kasım 1983 seçimleri, ANAP (Anavatan Partisi)'in zaferi ile sonuçlanmış, Turgut Özal başkanlığında 23 yıl sonra bir parti tek başına ve güçlü bir halk desteğiyle iktidara gelmiştir.

Kenan Evren

Turgut Özal

Örnek:

1961 ve 1982 Anayasaları,

- I. halkoyu ile yürürlüğe girmesi,
- II. TBMM'nin, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi'nden oluşması,
- III. askeri darbe sonrası hazırlanması

yönlerinden hangileriyle benzerlik gösterir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

Göçler ve Sosyal Hayat

→ 1960 sonrası Türkiye'de sosyal hayattaki değişimin en önemli göstergesi iç göçlerdir.

Genel olarak köyden kentlere görülen bu göçlerin yaşanmasında;

- Hızlı nüfus artışı,
- Tarım alanlarının yetersizliği,
- Modern tarıma bağlı olarak köylerde iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması,
- Kentlerdeki gelişmiş eğitim, sağlık ve kamu hizmetlerinden köylülerinde yararlanmak istemesi,
- Ulaşım imkânlarının köyden kentlere göçü kolaylaştırması durumları belirleyici olmuştur.
- 1960 – 1980 yılları arasında Türkiye'de köyden kentlere göç; gecekondulaşma (çarpık kentleşme), şehirlerde işsizlik ve konut gereksinimi, durumlarına neden olmuştur.

Örnek:

1960 yılından itibaren göç hareketlerinin yaşanmasının nedenleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Tarım sektöründe makineleşmenin yaşanması
- B) Ekilebilen ve kullanılabilen toprakların yetersiz kalması
- C) Kentlerde sağlık ve eğitim imkanlarının iyi durumda olması
- D) Kırsal kesimde iş olanaklarının daralması
- E) Kentlerde gecekondulaşmanın görülmesi

- Garipçiler akımına karşı ortaya çıkan “İkinci Yeni Akımı” 1960’lıların ortasına kadar etkisini göstermiştir. Edip Cansever, İlhan Berk, Cemal Süreyya, Sezai Karakoç gibi önemli temsilcileri görülmüştür.
- 1960’tan önce kurulmalarına rağmen Dormen Tiyatrosu ve Kent oyuncuların oluşturduğu Birleşik Sanatçılar Topluluğu 1960’lı yıllarda batı modelindeki özel topluluklara öncülük etmiştir. Gülriz Sururi – Engin Cezzar, Nisa Serezli – Tolga Aşkiner toplulukları bazılarıdır.
- Zeki Alasya ve Metin Akpınar tarafından kurulan Devekuşu Kabare Tiyatrosu günlük konuların eleştirel bir biçimde ele alındığı müzikli güldürülerle ön plana çıkmıştır.
- Türk sinemasının toplumsal sorunlara ağırlık vererek sosyal içerikli konuları güldürü yolu ile işleyen Metin Akpınar, Zeki Alasya, Münir Özkul, Kemal Sunal, Adile Naşit, Şener Şen gibi sanatçılar ön plana çıkmıştır.

- Başrölünü Orhan Gencebay'ın oynadığı "Bir Teselli Ver" ile birlikte başlayan arabesk filmi tarzı seyircinin beğenisini kazanmıştır. Aynı zamanda Orhan Gencebay'ın "Batsın Bu Dünya" şarkısı bu dönemin sosyo-ekonomik buhranlı yıllarına tepkinin ürünüdür.
- 1963'te Metin Erksan'ın "Susuz Yaz" filmi Berlin Film Festivali'nde "Altın Ayı" ödülünü kazanmıştır.
- 1964'te Türk Sineması ilk kez Antalya Film Festivali'ni düzenlemeye başlamıştır.

Ekonomide Yaşanan Gelişmeler

- Devletin ekonomik, sosyal, kültürel amaçlarının belirlenmesinde hükümete danışmanlık yapmak ve belirlenen amaçlar için kalkınma planları hazırlamak için 1960'da Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur.

- 1960-1970 yılları arasında uygulanan "İthal ikameci sanayileşme" ile daha önce ithal edilen tüketim mallarının ülkede üretimi amaçlanmıştır.
- Türkiye ekonomisi 1970'lerde enflasyon ve dış ödeme güçlükleri dolayısıyla buhranlı geçmiştir.

Bu dönemde;

- İstikrarsız koalisyon hükümetleri,
- 1973 petrol krizi,
- 1974 Amerikan ambargosu,
- İşçi dövizlerindeki azalma

gibi gelişmeler ekonomik sorunlara neden olmuş Türkiye'nin dış ticaret dengesi bozulmuştur.

- Ülkede temel mallarda kuyruklar, kara borsa ve fiyat artışları görülürken Türk Lirası diğer paralar karşısında değer (devalüasyon) kaybetmiştir.
- 24 Ocak 1980 kararlarıyla karma ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçiş amaçlanmıştır.

Örnek:

1960 – 1980 yılları arasında ekonomide planlı kalkınma dönemi başlamış ve bu planların hazırlanması için Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. İthal ikameci sanayi politikası sonrasında dış ödemelerde yaşanan güçlükler, enflasyon vb nedenlerden dolayı artan ekonomik bunalım dolayısıyla 24 Ocak Kararları ile ekonomide köklü değişikliğe gidilmiştir.

24 Ocak Kararları doğrultusunda aşağıdakilerden hangisine yer verildiği savunulamaz?

- A) İhracata dayalı büyümeye
- B) KİT'lerin (Kamu İktisadi Teşekkülleri) özelleştirilmesine
- C) Ekonomide liberalleşmeye
- D) IMF'nin uyum yasalarının uygulanmasına
- E) Türk parasının korunmasına